

PRAVEDNOST

11.08.2024.

Što slavimo na Prajdu okruženi policijom?

Mak Maslač

Zagrebačka Povorka ponosa 2020. (Foto: LameOh)

Svake se godine u šestom mjesecu u svijetu obilježava mjesec ponosa. Njegova je ideja da se kroz povorku i niz popratnih *evenata*, radionica, edukacija, tribina i druženja slavi LGBTIQ+ zajednica i njezina borba za oslobođenje te da se radi na vidljivosti i osvještavanju problema s kojima se susreće. Održava se baš u lipnju u spomen na **pobune iz Stonewalla iz 1969.** koje se uzimaju kao neslužbeni početak borbe za prava LGBTIQ+ osoba. O tome obično ponešto čujemo u proglasima na povorci ili vidimo u *jeste li znali* videima na društvenim mrežama.

Stonewall se danas, razvodnjeno, smatra simbolom otpora homofobiji i transfobiji te afirmacije različitih seksualnih orijentacija i rodnih identiteta. U dominantnom se diskursu obično propušta naglasiti dvije izuzetno važne činjenice: kao prvo, radilo se o **borbi s policijom**, a ne o mirnom prosvjedu, a kao drugo, ta je pobuna dio šireg konteksta borbi za oslobođenje u **60-ima** koje, između ostalog, uključuju i borbu protiv rasizma, militarizacije, novačenja, vojnih okupacija, policijske brutalnosti te policije uopće. Radilo se, dakle, o zajedničkoj borbi **protiv svih opresivnih struktura** i represivnog aparata.

No kroz godine se pokret fragmentirao, pa umjesto jedne borbe imamo tisuće malih i naoko nepovezanih koje se vode kroz NGO-ove koji se ne bore protiv sustava, nego traže ulazak u njega i prava za ovu ili onu zajednicu. Sve se to odvija mirno, pristojno i što je tiše moguće, u suradnji sa svim razinama vlastima. Zanimljivo je zato pitati se što bi borci i borkinje iz Stonewalla rekli, primjerice, da vide **delegaciju Zagreb Pridea** kako **hrvatskom predsjedniku** i **američkoj ambasadorici** nosi knjigu o Stonewallu, zahvaljujući pritom na prijateljstvu i vinu. Dok se šarena povorka ponosno kreće prema Ribnjaku okružena specijalnom policijom, iz megafona se ori šutnja o genocidu u Gazi i proglas koji nabraja zakone koji nas „štite od nasilja“, vjerujem da bi se borci i borkinje iz Stonewalla pitali_e **zašto i mi ne bacamo cigle na policiju**.

Predvodnici zagrebačke Povorke ponosa 2024. (izvor: Facebook Zagreb Pridea)

Ovaj se tekst, kao prvi u seriji tekstova o širenju područja LGBTIQ+ borbe, bavi idejom ujedinjenja borbi koje imaju štošta zajedničkog, preciznije – borbi za oslobođenje LGBTIQ+ zajednice i one za **aboliciju policije i zatvora**. Abolicija zatvora, ukratko, zamišlja potpuno drugačije načine rješavanja društvenih problema bez oslanjanja na represivni aparat, o čemu je izvrsno pisala **Jana Kujundžić** u tekstu **„Zašto koncept zatvora nije feministički“**. Riječ je o pokretu koji nije puko akademsko promišljanje o utopijskim idejama ili, kako ljudi često zamišljaju, dizanje zatvorskih rešetaka i puštanje „kriminalaca“ da slobodno šeću. U tim scenarijima masovni ubojice obično hodaju ulicama s automatskim puškama, a silovatelji iskaču iz mračnog grmlja.

Takvo trivijaliziranje složenih društvenih problema zamagljuje činjenice da se sve to neometano događa i dok su zatvorske rešetke spuštene, da statistike pokazuju da veliku većinu silovanja počinji osoba koju znamo te da problem masovnih ubojstava leži – u oružju. Abolicija zatvora ne negira postojanje nasilja, nego traži odgovore na njega koji nisu nasilje i osveta – jer zatvorska kazna i **retributivna pravda** to jesu, za razliku od **transformativne pravde** koja se trudi sagledati uzroke problema koji nisu u pojedincu, nego u opresivnom sustavu.

Vrlo je izazovno zamisliti drugačiji sustav, zahtijeva puno kreativnosti i rada, no mnoge su inicijative osmislile vrlo praktične i uspješne strategije odgovora na nasilje, prevencije i rada s onima koji su vršili nasilje ili ga proživjeli. No puno se lakše predati državi u ruke, prepustiti se sustavu ili tražiti njegovo reformiranje. **Reforme pak često samo jačaju sustav** umjesto da ga slabe i pune zatvore umjesto da ih prazne jer se oslanjaju na još više policijske kontrole ili na još više kazne.

Dobar je primjer za to **karceralni feminizam** – onaj koji zahtijeva veće kazne za orodnjeno nasilje i slavi unošenje femicida u zakon kao pobjedu – koji u svom tekstu kritizira i Kujundžić. Ne samo da su reforme koje karceralni feminizam zahtijeva neučinkovite, nego nam njihovo unošenje u zakon daje lažni **privid da je država na našoj strani** te se njima zatvorski sustav dodatno učvršćuje. Kroz njegovu smo stoljetnu normalizaciju postali potpuno nepogođeni bizarnošću samog koncepta zatvaranja ljudi koji su prekršili zakon, otprilike kao što smo normalizirali da pokraj nas na ulici prolaze naoružani policajci koji imaju moć da nas ozlijede i oduzmu nam slobodu.

Ti koncepti zahtijevaju da o njima ponovno promislimo, kao i o pojmovima kao što su **pravda**, „**zločin**“, „**kriminal(ac)**“ ili „**žrtva**“. Kroz redefiniranje tih pojmova otvara se prostor za razumijevanje opresije ljudi s iskustvom života unutar zatvorskog sustava, a ne njihovo demoniziranje. Taj prostor većini ljudi predstavlja neistraženo područje, a ako se potrudimo prepoznati dodirne točke, prijeći preko vlastitih predrasuda te osvijestiti na koje sve načine i mi sudjelujemo u

jačanju kaznenog sustava, ima ogroman subverzivni potencijal. Ako uvidimo da je nasilje koje doživljavamo kao dio LGBTIQ+ zajednice satkano od vrlo sličnog materijala kao i ono koje doživljavaju ljudi u zatvoru, možda doznamo da nismo neprijatelji jedni drugima, nego da nam je **zajednički neprijatelj sustav** koji nas huška jedne na druge.

Nasilje stvara još nasilja: institucionalno nasilje koje ljudi doživljavaju prije kažnjavanja jedan je od razloga zbog kojih su se našli u situacijama u kojima krše zakon. Sustav ih u startu etiketira, odbacuje i ne ostavlja im izbora, a zatim ih **kriminalizira** – ako nešto još nije ilegalno, potrudi se da i to postane – i same za to okrivljava. Nije stoga čudo da su **ranjive skupine** – po pitanju rase, klase, roda, seksualnosti, dokumenata itd. – upravo one koje čine i najveći dio zatvorske populacije. To je i jedan od razloga zašto je LGBTIQ+ zajednica, osobito njezin dio s iskustvom višestruke opresije, također vrlo ranjiva u kontekstu zatvorskog sustava – i kao počinitelji kaznenih djela i osobe nad kojima su ona počinjena.

Deseta zagrebačka Povorka ponosa (izvor: Facebook Zagreb Pridea)

Solidarnost s abolicionističkim pokretom ne znači da LGBTIQ+ zajednica treba pokazati razumijevanje za borbu koja je se zapravo ne tiče, nego **prepoznati načine na koje su te dvije borbe isprepletene** te razloge zašto ih se u *mainstream* LGBTIQ+ aktivizmu već desetljećima odvaja. Jedan od razloga vidljiv je iz službenih ciljeva *mainstream* LGBTIQ+ aktivizma, onog s najviše moći. Kroz inzistiranje na „jednakosti“ kao cilju kojem težimo u **21. stoljeću najviše je pažnje pridano zakonskim legislativama** – tzv. istospolnim brakovima, pravu na posvajanje i služenje u vojsci te rad u policiji, donošenju zakona o tzv. zločinima iz mržnje i suzbijanju diskriminacije te pravu na samoodređenje i medicinsku tranziciju. Sve natuknice s ovoga popisa

imaju zajednički nazivnik – od države se traži da kroz zakone regulira naše postojanje za naše dobro.

No zašto bismo se točno borili za to da i LGBTIQ+ osobe mogu biti aut u vojsci umjesto da se borimo protiv ratova, da nitko ne mora u vojsku i da ona prestane postojati? Upravo su zato mnoge *grassroots* kvir inicijative svoje povorke ponosa ove godine iskoristile da pokažu **solidarnost s Palestinom**. Zašto ne propitujemo brak kao koncept ili se pitamo tko će zapravo zaista imati koristi od zakona o istospolnom partnerstvu, odnosno tko neće? Možemo se pitati i kako smo to sada sigurniji u svijetu kad u zakonu postoje **tzv. zločini iz mržnje**. Ruga li se sova sjenici kada sustav koji je inherentno homofoban i transfoban ustvrdi da nam je saveznik nazivajući one koji nad nama izvrše nasilje homofobima ili transfobima? *Talk, Valentina*.

Ako je jedna od ideja kažnjavanja rehabilitacija, zašto ne vidimo promjenu? Umjesto da počinitelje transfobnog ili homofobnog nasilja nazivamo iznimkama i lošim ljudima koji ne predstavljaju sve nas (otprilike na razini #notallmen), možda možemo primijetiti da su **homofobija i transfobija zapravo pravila sustava**. I na koncu, zašto bismo od države tražili da nam dopusti da budemo ono što jesmo, i u dokumentima i izvan njih, te nam dozvoli medicinsku tranziciju? Pitanja kojima se ovdje možemo okrenuti jesu ona o **idealnim tijelima i važnosti dokumenta**, osobne, putovnice – tko na papire ima ili nema pravo, zašto nam oni ograničavaju kretanje, kakva će ih tijela dobiti, kakva neće, tko određuje pravila medicinske tranzicije i stvara prototip kojem se trans tijela moraju približiti itd.

Pitanja ovog tipa mogu se beskonačno umnožavati, izuzetno su složena i dati odgovore na njih zahtijeva i volju, i napor, i želju da se probleme sagleda iz kuta koji nas stavlja u **nelagodnu poziciju** iz koje vidimo da smo i mi dio problema koji se može riješiti samo sustavno. Kad je problem tako sveobuhvatan, čini se da je bolje da se i ne trudimo, ali upravo se tako održava *status quo*. Umjesto da se zajednički zaista borimo za svačiju slobodu i nastojimo **destabilizirati ove nasilne strukture**, mi danas u ime jednakosti samo tražimo da se

sustav reformira, bude manje nasilan (ali samo prema nama) i priпусти nas u sebe, dok one manje podobne i višestruko opresirane ostavljamo iza sebe.

Dok ovo pišem, u Hrvatskoj sve izgleda dobro: zahvala za **životnog partnera desetljeća** stoji na polici **predsjednika Hrvatske**, a knjiga o pobuni u Stonewallu na onoj **američke ambasadorice**, i jedno i drugo s potpisom Zagreb Pridea. Unutra smo, u sustavu, na sigurnom. Uz to, hrvatski LGBTIQ+ aktivizam danima slavi reakciju policije i drugih institucija na homofobni napad na Bačvicama i poziva ljude da prijavljuju tzv. **zločine iz mržnje**. Osim toga, u uredima hrvatskih LGBTIQ+ NGO-ova je tiho i svakako se ne čuje zvuk pada američkih bombi na Gazu. Dok stojimo na Prajdu okruženi policijom, što točno slavimo?

Pročitajte i ostale tekstove temata:

- **Opasni kriminalci i dovoljno dobre žrtve**
- **Zakon kao zločin iz mržnje?**
- **Kako zajednica odgovara na nasilje?**
- **Ne zovi, mala, 92**

Tekst je nastao uz financijsku potporu Agencije za elektroničke medije temeljem Programa ugovaranja novinarskih radova u elektroničkim publikacijama.

abolicija zatvora

LGBTIQ

policija

zagreb pride

Mak Maslač